

Osmanlı mücevherlerinin “muhteşem 6 yüzyılı”

Arsen Yarman imzalı *Osmanlı Döneminde Mücevher ve Ermeni Kuyumcular*, 2 bin 500 adet fotoğraf ve pek çok arşiv belgesi barındıran, çok geniş kapsamlı bir araştırma kitabı

HÜLYA ÇELİK
hlydgnmr@gmail.com

Osmanlı Devleti'nde mücevherin yeri ve önemi ile Ermeni kuyumcuları, 2 bin 500 adet fotoğraf ve pek çok farklı belge eşliğinde anlatan, araştırmacı-yazar Arsen Yarman imzalı *Osmanlı Döneminde Mücevher ve Ermeni Kuyumcular*, mücevher konusunun tarihi geçmişi aydınlatan arşivlik bir eser. Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanan iki ciltlik bu hacimli ve çok değerli eser, 14. ve 20. yüzyıl arasındaki geniş zaman dilimini kapsarken mücevherin Osmanlı saraylarından zengin köşklere kadar uzanan yolunu aydınlatıyor. Bu arşivlik eseri, mücevherin topraklarımızdaki yolculuğunu ve Ermeni kuyumculara dair tüm ayrıntıları Arsen Yarman'la konuştuk.

Kitabı yazma sürecinizde nasıl bir araştırma sürecinden geçtiniz?

Üniversitede arkeoloji eğitimimi yarıda bırakıp başka bir alanda okumak durumunda kaldım. Belki tarihi, geçmişin hikâye ve objelerine duyduğum ilgide bunun da payı vardır. Öncelikle Ermeni ustalara dair rivayetlerin peşini takip etmeye özen gösterdim. Birkaç kuşak kuyumcu Ermeni ailelerle görüştim. Kuyumculukla ilgili Ermenice kitap, yazı dizisi ve makalelerden yararlandım. Bütün bu bilgileri geniş bir Osmanlı arşiv taramasıyla kesinleştirmeye çalıştım.

Ermeni kuyumcuların Osmanlı kuyumculuğuna

daki yerinden bahsedebilir misiniz?

I. Selim ve I. Süleyman (Kanuni) kuyumculuk zanaatına ilgi duyan padişahlara başında gelir. Kanuni'nin şehzadeyken bir Rum kuyumcudan bu zanaatı öğrendiğini, Evliya Çelebi'nin onu "Kuyumcu Süleyman" olarak andığını biliyoruz. Kanuni'nin Ermeni kuyumcuların çalışmalarını takdir ettiği de kaydedilmiştir. Önce Abdullah adlı bir Ermeni'den, ardından da 1546'da Tanrıvermiş adlı bir Ermeni'yi sahib-i ayar olarak Darphane'de görevlendiriyor.

"Kuyumculuk ürünleri belirli refah düzeyi gerektirir"

Peki Osmanlı'da günlük hayatta mücevher önemli miydi?

Mücevher ve kuyumculuk ürünleri esas olarak lüks tüketim ürünleridir, dolayısıyla belirli bir refah düzeyi gerektirir. Ermeniler 16. yüzyılda İran, Hindistan ve Avrupa arasında artmaya başlayan ve değerli metallerle taşları da içeren uzun mesafeli ticaretin önemli bir parçası oldular. Osmanlı başkentleri Bursa ve İstanbul pazarları da bu büyük hareketlilikten payını aldı. Saraya imal edilen lüks tüketim ve tören eşyalarının yanı sıra günlük kullanım eşyaları da değerli metallerden yapılmaya,

Yeten Çubukçuoğlu Arşivi

ve dükkanlar Osmanlı döneminden bu yana neler kaybetti, neler kazandı?

Kapalıçarşı, konumu, güvenlik tedbirleri ve civarındaki hanlarda faaliyet gösteren atölyeleri sayesinde İstanbul'da kuyumculuğun merkeziydi. Kapalıçarşı'yı sadece içindeki dükkanlarla değil, civarındaki atölyelerle de bir kompleks ve Miss Pardoe'nun (Julia Pardoe, İngiliz şair, romancı, tarihçi ve gezgin. 1836'da Osmanlı Devleti'nin başkentine dokuz ay sürecek

"Kapalıçarşı günümüzde harap halde"

Kitabınızın ana başlıklarından biri olan Kapalıçarşı'nın dün ve bugününü karşılaştırmanız neler söylersiniz? Atölye

bir seyahatinin ardından yayımladığı seyahatnamelerle tanınır) dediği gibi, "tek çatı altında toplanmış bir ticaret kasabası" olarak düşünmek lâzım. Günümüzde bu hanlar çok harap tabii. Kitapta yayımladığımız 1821 tarihli bir esnaf defteri, Kapalıçarşı içindeki ve civarındaki hanlar, faaliyet gösteren sarraf ve kuyumcular hakkında çok değerli bilgiler veriyor. *

Osmanlı Döneminde Mücevher ve Ermeni Kuyumcular (2 Cilt) / Arsen Yarman / Yapı Kredi Yayınları / Araştırma / 1460 Sayfa

Nur'ul Ayn elmasının peşinde 'dedektiflik'

Yaptığımız araştırmalar esnasında karşınıza çıkan ilginç anekdotlar oldu mu?

Ermeni ticaret burjuvazisi sayılan amiraların Osmanlı'nın önemli sarrafları olduğunu biliyordum. Ancak Seğpos Amira ve Yağub Amira Hovhannesyan'ın 18. yüzyılın ilk yarısında değerli taş ticaretinde bu kadar etkin olduklarını bilmiyordum. Seğpos Amira'nın zenginliğini tarif etmek için, "Seğpos kadar zengin" deyimini kullanıyordum.

Peki tarih sahnesinde karşınıza çıkan, ilginç mücevherler, takılar var mı?

III. Selim'in annesi Mihrişah Sultan'ın sarrafı Araham Sofyalıyan'ın, bir zamanlar Nadir Şah'ın hançerinin ucuna taktığı rivayet edilen "Nur'ul Ayn" (Göz Nuru) adlı elması İstanbul'a getirmesi ilginç. Nur'ul Ayn'ı satın alması, peşindeki soygunculardan kurtulmak için yoksul bir deveci kılığına girmesi ve elması pastırma kesesinde saklaması bir dedektiflik hikâyesi gibi de okunabilir.